

Rezumat în limba română al tezei de doctorat cu titlul
Dramatismul personajelor feminine principale din operele
***Nabucco, Macbeth și Il Trovatore* ale compozitorului**
Giuseppe Verdi

drd. ADRIANA DUMITRIU

Conducător de doctorat: Prof.univ.dr. Șerban Dimitrie Soreanu

Temă a unui doctorat profesional de interpretare muzicală, această lucrare își propune analiza a trei roluri feminine din creația lui Giuseppe Verdi, sub aspectul dramatismului rezultat din dramaturgie, frazare muzicală și analiza temperamentelor care caracterizează cele trei personaje încadrate în curentul romantic, ca de altfel întreaga operă a compozitorului. Aceste roluri au fost interpretate de către autoarea studiului pe scenele Operei Naționale din București, Operei Naționale din Cluj, Operei Naționale Române din Timișoara, Operei Române Craiova și Teatrului Național de Operă și Operetă „Nae Leonard” Galați. Includerea în repertoriu a unor roluri de o asemenea dificultate are o importanță deosebită în caracterizarea unei soprane de coloratură dramatică. Lucrarea de față dorește să concretizeze preocupările pentru orientarea romantică a scriiturii compozitorului Giuseppe Verdi, modelele de personaj care au constituit provocarea tratării diverselor individualități și specificități de temperament și personalitate a personajelor feminine abordate de compozitor. Cele trei exemple (personaje) alese sunt elocvente pentru setea de putere și agresivitate - Abigaille (*Nabucco*) și Lady Macbeth (*Macbeth*), în contrast cu un personaj capabil de sacrificiul suprem în numele convingerilor sale - Leonora (*Il Trovatore*).

Specificitatea acestor caractere ilustrează un comportament caracterologic special și declanșează conflictul teatral care determină dramatismul întregii acțiuni. Abordarea temei propuse este realizată în 6 capitole: Prolegomene; Particularitățile psihologice și caracterologice ale personajelor feminine Abigaille, Lady Macbeth și Leonora; Interpretare scenică și estetic-muzicală; Analiza estetic-muzicală a ariilor și a unor părți a ansamblurilor din lucrările *Nabucco*, *Macbeth* și *Il Trovatore*; Sinteze. Capitolul I, Prolegomene, în subcapitolul I.1. prezintă o introducere în teoretizarea aspectului creației romantice, pornind de la aplicabilitatea în domeniul muzical, dar și în curentul artistic romantic al perioadei. În domeniul muzical, punctual în acela de operă, am efectuat o descriere a contextului premergător apariției creației verdiene. Din punct de vedere vocal diferențierea dintre scriitura vocală romantică și aceea aparținând epocilor precedente a făcut ca evoluția utilizării vocilor să ajute

momentul de apariție a tehnicii vocale de forță, care a desemnat crearea de roluri puternice, ca cele verdiene.

O scurtă trecere prin istoricul creației de operă a adus în discuție și perioadele de impregnare a evenimentelor care au schimbat mentalități definind sensibilități menite să fie expuse în arta vocală. În operă, arta declamației are transformări caracteristice prin utilizarea nuanțelor și scriitura orchestrală de acompaniament pentru recitativ. Cadențele finale ale ariilor devin măsurate cu performanță de forță și intonație precisă, cu o desfășurare pe un ambitus amplu, aducând noutatea proporționalității. În scriitura libretelor apar creatori literari de mare inspirație, care oferă suportul de așezare a unor povestiri cu tematici din istoria medievală și din creații literare, poetice și teatrale. Felice Romani, Temistocle Solera, Francesco Maria Piave, Salvatore Cammarano, Andrea Maffei, Aphonses Royer și Gustave Vaez au fost libretiști importanți care au oferit suportul literar al lucrărilor compozitorilor de operă.

De asemenea, lucrări literare și teatrale celebre, ale unor autori ca William Shakespeare și Antonio Garcia Gutierrez, sunt doar două dintre exemplele importante care pot fi subliniate în criteriul de importanță a inspirației unor libretiști apropiați compozitorilor. Verdi are covârșitorul merit de a sublinia din punct de vedere muzical ansamblurile vocal-instrumentale evoluându-le către un impact complex al expresiei finale a conținuturilor dramatice exprimate în operă. În egală măsură introducerea lui Verdi în spectralitatea europeană a creației de operă oferă o imagine de ansamblu asupra acelor personalități componistice contemporane compozitorului și creației acestora în spațiul european. În subcapitolul I.2. este alcătuit un profil biografic și o subliniere a unicității creației de operă a lui Giuseppe Verdi, prin inserarea conjuncturii în care au apărut lucrările sale. Acestea au avut un puternic impact asupra mediului socio-cultural pe care Verdi l-a reprezentat. În acest context personajele feminine la care se face referire în studiul prezentei lucrări, dar nu numai, au avut un puternic ecou emoțional care și-a pus amprenta asupra imaginii personalității feminine în spectralitatea abordării tematicilor contemporane compozitorului. Felul în care aceste personaje au fost din punct de vedere dramatic în operă cât și sublinierile muzicale de excepție au dat unicitate creației muzicale lui Verdi.

În capitolul II, subcapitolul II.1 se specifică acele tipologii de caractere feminine care sunt descrise în abordarea fiecăruia dintre cele trei personaje supuse analizei conținutului exprimării dramatice prin caracterul descris al acestora. O analiză teoretică inspirată, de Gustav Jung, asupra caracterului feminin introvertit și extrovertit ne-a oferit posibilitatea de a recunoaște comportamentele care sunt caracteristice definițiilor și care declanșează acțiuni, sentimente și turnuri de situație, punând în prim plan dramaticul acestora manifestări. În subcapitolul II.2

proiecțiile psihologice ale categoriilor atitudinale sunt tratate pentru fiecare din personajele operelor analizate, respectiv II.2.1 Nabucco-Abigaille, II.2.2 Macbeth- Lady Macbeth și II.2.3 Il Trovatore-Leonora. Capitolul III tratează categoria estetică a tragicului, la subcapitolul III.1.1, ca teoretizare succintă a desfășurării sale, precum și proveniența acestui termen din zona antichității elenistice.

Aceste definiții au implicații în tratarea temelor subiect abordate în libreturile operelor analizate respectiv Nabucco, Macbeth și Il Trovatore. De asemenea un alt element important este stilul. La subcapitolul III.1.2, care definește limbajul artistic teatral și limbajul muzical în convergența dintre aceste elemente care aparțin factorului emițător (compozitor-interpret) către public, acesta din urmă devine receptor. În acest triunghi, compozitorul devine emițător pentru interpret, acesta la rândul lui devine emițător pentru public și receptor pentru compozitor ca în cele din urmă receptorul final (publicul) să încheie acest triunghi extrem de important în arta spectacolului. Reacțiile de feed-back sunt imperios necesare. În capitolul III.2. sunt descrise sursele literare, poetice și istorice care au inspirat cele trei capodopere verdiene, cu informații și amănunte despre fiecare dintre personajele cuprinse în tipul de lucrare abordată de libretisti celor trei lucrări. Astfel, documentații concrete din Biblie, prezentate în subcapitolul III.2.1, aduc tema din Nabucco, din teatrul lui Shakespeare - subcapitolul III.2.2., în lucrarea Macbeth, iar povestea versificată a lui Antonio Garcia Gutierrez, Il Trovador în subcapitolul III.2.3., devin sursele concrete. Aceste amănunte prin care se citează surse literare și istorice care definesc apropierea libreturilor folosite de Verdi în lucrările sale și ajută stabilirea conflictelor de natură dramatică ce străbat tematica fiecărui libret în parte. În subcapitolul IV se regăsește analiza estetică-muzicală a ariilor, duetelor reprezentative și a unor părți de ansamblu vocal-instrumental din operele Nabucco, Macbeth și Il Trovatore care au în prim plan rolurile Abigaille la subcapitolul IV.1., Lady Macbeth la subcapitolul IV.2 și Leonora la subcapitolul IV.3, care, prin porțiuni de scriitură muzicală selectate, scot în evidență mijloacele folosite de compozitor pentru a desfășura tema dramatică a fiecăreia dintre aceste eroine feminine. Pas cu pas scriitura muzicală definește ansamblul tuturor elementelor care ajută să fie descrisă caracterologia cu implicații psihologice ale fiecărui personaj feminin. În capitolul V se subliniază importanța conectării spațiului scenic, în subcapitolul V.1.1., prin definirea profilului de imagine caracterologică a personajului, prin mișcare, gestică și mimică. Aceste generalități se aplică fiecărui personaj în parte ajutând exprimarea dramatică a caracterelor dorite. Fiecare dintre aceste modalități de exprimare scenică au o importanță deosebită în conturarea personajului.

Zona de organizare a mișcării, referitoare la intrări în scenă, este prezentată în subcapitolul V.1.2, ca desfășurare individuală sau în duete, terțete și ansambluri, care aduc prin

unghiurile de situare poziții, la subcapitolul V.1.3., în care prin convenții de așezare în imagine se desfășoară consecutiv importanța narațiunii, cu inserții de monolog și dialog în poziționările de ansamblu, pentru exprimarea ideii muzicale. Există concomitențe de mișcare sau planuri selective în atitudine. Transpunerea scenică a desfășurărilor evenimentelor are o deosebită importanță. Astfel sunt alcătuite imagini cu desen sugestiv al construcției anumitor momente care stabilizează acțiunea personajelor.

Claritatea fiecărui punct de expresie sau dinamică a mișcării este descrisă la subcapitolul V.2. oferind puncte și pași elocvenți. Gestica este tratată la subcapitolul V.3. și este un element important care implică tipuri de mișcare necesare exprimării prin poziții ale corpului și anumite atitudini care duc la conturarea concomitentă a exprimării textului frazei muzicale, cu implicații expresive și îmbinarea tehnicii de performanță a sunetului și frazei cu sensul în mișcare a celor exprimate. Mimica, în subcapitolul V.4., este alt element tratat care trebuie să fie în concordanță cu sensul mesajului textual și muzical. Aceasta este exprimată în fiecare dintre subiectele personificate ale personajelor descrise Abigail, Lady Macbeth și Leonora, acordând o deosebită importanță concretizării expresiei necesare. În subcapitolul V.5. sunt tratate mijloacele complementare de expresie scenică respectiv machiaj, lumini și decor, folosind o paletă expresivă a desfășurării scenice a interpretării.

Rolul machiajului este exprimat prin clasificări specifice ale tipurilor de structuri faciale, culorilor necesare, accesoriilor vestimentare și de coafură, menite să sublinieze forme și contururi caracterologice precum și generalități și particularități demonstrative pentru fiecare rol interpretat. Generalitățile sunt etape de punere în aplicare a tehnicilor de machiaj, în subcapitolul V.5. și respectiv coafură, în subcapitolul V.5.1., utile rolurilor analizate. Structuralitatea chipurilor și a caracterelor necesare fac parte din paleta construirii personajului ajutând expresia în generalitatea acțiunii veridice. În construcția rolurilor analizate sunt, din punct de vedere scenografic, reprezentate ca extrem de importante detaliile expresive ale costumelor utilizate explicate în subcapitolul V.5.2. Acestea sunt integrate în construcția vizuală a producției scenice cu amănunte care sunt documentate și plasate istoric în epocă. Subiectele personaj devin astfel parte integrată a viziunii scenice scenografico-regizorale. Pentru imaginile create s-au conturat personajele, așezându-le în posturi de vestimentație individuale, dar și corelate cu ansamblurile elementelor care provin din imaginea documentată istorico-geografică. Luminile sunt definite în subcapitolul V.5.3., din punct de vedere scenografic și regizoral, au de asemenea importanța potrivită. Astfel teoretizând prin exemplificare poziția reflectoarelor, spoturilor și a luminilor de ansamblu, create în multitudinea unor spoturi sau imagini holografice, se pot exprima o multitudine de culori,

umbre, lumini crude și forme luminescente spațializate, potrivite locului desfășurării acțiunilor, dar și metamorfozări dobândite prin schimbări de lumină și formă a personajelor. Din acest motiv amănuntele tehnice de realizare a momentelor importante ajută turnura evenimentelor prin sugerări luminescente.

Decorul descris la subcapitolul V.5.4. este și el important și constituie baza unei documentări care ajută momentele în desfășurarea scenică. În studiul asupra relaționării personajelor cu mediul în care este descrisă acțiunea se păstrează elemente de natură clasică prin informarea asupra locului, al epocii și proiecția acestora în timp și spațiu. O trecere în revistă a unora dintre aceste elemente necesare subliniază importanța impresiei create de locul și amănuntele de structură a obiectelor din apropierea personajelor și din acest motiv sunt sugerate elemente de orientarea a imaginii către amănunte ale locului de desfășurare și a poziționării istorice a acestora. Se imprimă astfel specificuri ale fiecărei locații care sunt inserate în povestea scenică. Acestea toate sunt menite să contureze personajul în complexitatea sa, să ajute desfășurarea narațiunii și să sublinieze caracterologic fiecare dintre cele trei roluri supuse atenției și analizării în interpretarea lor. În subcapitolul VI.3. este tratată postura corporală și tehnicile de respirație, appoggio și impostafția sau tehnica rezonanței. Despre poziția corporală sunt specificate motivele pentru care importanța acesteia este determinată de corectitudinea emisiei sonore, implicând respirația ca element important. De asemenea pozițiile abordate în studiu, din punct de vedere al istoriei tehnicilor de cânt, sunt importante în evoluția către vocile de forță. Cumulul acestor tehnici condus către tipul acestor roluri de anvergură care au devenit caracteristice operei romantice, veriste și creației în evoluție către scriituri contemporane.

De asemenea este analizată respirația, care face parte de asemenea din tehnica extrem de necesară cântărețului de operă. Din acest motiv am subliniat o clasificare a tuturor tipurilor de respirație pentru a putea evidenția tipologia necesară performanței tehnice de respirația cântărețului. Elementele de tehnică necesare sunt trecute în revistă, din punct de vedere istoric, pentru a sublinia evoluția acestui concept, pus în practică performant și adus la nivelul vocilor de forță care sunt necesare în partiturile celor trei roluri feminine abordate. Tehnica de appoggio este de asemenea tratată din nevoia de a explica procedura de adâncire pe presiune a sunetului în emisia sonoră necesară interpretării partiturilor de tipul Abigaille și Lady Macbeth. Procedeu este definit ca o acțiune de control conștientizat a mușchiului diafragm prin menținerea lui în poziția cea mai joasă pe coloană de aer. Ca o rezultată a acestor două calități tehnice cea de respirație și aceea de appoggio, a apărut o tehnică preluată din aceea asiatică de tai chi care folosește până la capăt introducerea aerului în lobii pulmonari. Această respirație se numește

pranică și ajută în arta cântului îmbunătățind efortul fizic de emisie și păstrare a aerului precum și conducerea lui în fraze ample vocale.

Tehnica rezonanței este de asemenea prezentă în această clasificare prin evidențierea tipurilor de școli europene implicate în arta cântului și clasează tipurile de tehnică precum și influențele de predare astfel: școala italiană, germană, franceză și rusă. Apar astfel culori de voci care sunt necesare în interpretarea vocală a partiturilor creației compozitorilor de operă și lied europeni. În creația verdiană au fost utilizate acele proceduri tehnice ale școlii italiene care, prin evoluție până la accețiunea sunetului apogiat, a obținut o culoare a sunetului chiaroscuro. În această combinație tehnică de respirație și sunet fraza verdiană a câștigat expresivitate și forță.

Cuvinte cheie: dramatism; tragic; analiză psihologică; Nabucco; Macbeth; Il Trovatore; Abigaille, Lady Macbeth, Leonora; Giuseppe Verdi; analiză esteticomuzicală.